

Short communications

การปรับตัวของชุมชนมอญกับความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำ

Adaptation of the Mon Community with Biodiversity in Wetland

จินนา เผือกนาง¹
สมภพ รัตนประชา²

Chinna Phueaknang¹
Sompob Ratanapracha²

¹สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Forest and Plant Conservation Research Office, Department of National Parks Wildlife and Plant Conservation, Chatuchak, Bangkok 10900, Thailand

E-mail : chinna61@dnp.go.th

²สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Research and Development of Forest Office, Royal Forest Department, Chatuchak, Bangkok 10900, Thailand

รับต้นฉบับ 3 พฤษภาคม 2554

รับลงพิมพ์ 14 กรกฎาคม 2554

ABSTRACT

The Mon is a group of native people who live in South-East Asia. Their settlements are in the wetland environment low-lying areas, saturated with water, and on the estuaries of brackish water ecosystems. Therefore, they have developed specific abilities in agriculture and irrigation which have resulted in stable communities and the development of their communities into a kingdom. For thousands of years, the Mon have adapted their lives well to the wetland habitat which has high biodiversity, especially in the Irawadee basin. In Thailand, the Mon are located mostly along the waters of the Chao Praya watershed, as the oldest evidence shows. The Mon Pak-Lad live on the Chao Praya estuary in Amphoe Phra Pradang of the Samut Prakan province. A survey of plants around the community identified 166 species and 70 families. The plants were classified into three use categories: 1) used as a part of individuals' daily activities, 2) used in the relationship between the environment and the community, and 3) used in relation to beliefs and the supernatural. The plants were used as symbols in communicating and keeping groups of people together. The rapid changes in nature and society in our world today suggest we should look back to the past to learn about the relationship between our lives and our habitat. Maybe we can use such reflection to discover ways to cope with these issues in the future.

Keywords: adaptation, Mon, wetland, plants, Phra Pradang

บทคัดย่อ

มอญเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มีการตั้งถิ่นฐานในสภาพแวดล้อมแบบพื้นที่ชุ่มน้ำ ลักษณะเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขังในฤดูน้ำหลากและบริเวณปากแม่น้ำที่มีระบบนิเวศแบบน้ำกร่อย ชาวมอญจึงมีความสามารถในด้านเกษตรกรรมและการชลประทาน จนส่งผลให้เกิดเป็นถิ่นฐานที่มีความมั่นคงและสามารถพัฒนาขึ้นเป็นอาณาจักรได้ การปรับตัวของชาวมอญที่ผ่านมานับพันปี เป็นการจัดการความสัมพันธ์ของชีวิตให้เข้ากับถิ่นที่อยู่อาศัยแบบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง โดยเฉพาะที่ยังปรากฏอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำอิระวดีในปัจจุบัน สำหรับชุมชนมอญในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ตามริมน้ำ โดยพบหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา มอญปากลัด อาศัยอยู่บริเวณปากน้ำเจ้าพระยา อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จากการสำรวจความหลากหลายของพันธุ์ไม้ตามบ้านเรือน พบว่ามีจำนวน 166 ชนิด (species) ใน 70 วงศ์ (family) จำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ ได้แก่ การตอบสนองในชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมและผู้คนในชุมชน และความสัมพันธ์ด้านความเชื่อและสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ โดยนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายเพื่อผูกสัมพันธ์ผู้คนในพื้นที่เข้าไว้ด้วยกัน ควบคู่กับสถานการณ์ ณ ปัจจุบัน ที่โลกกำลังประสบกับปัญหาทางธรรมชาติและสังคม ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและรวดเร็วมากขึ้น การมองย้อนกลับไปเรียนรู้อดีต เรียนรู้ความสัมพันธ์ของชีวิตกับถิ่นที่อยู่อาศัย อาจจะเป็นแนวทางที่เป็นคำตอบในสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

คำสำคัญ: การปรับตัว มอญ พื้นที่ชุ่มน้ำ พันธุ์ไม้ พระประแดง

คำนำ

ประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก เนื่องจากมีสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันตั้งแต่ระดับที่สูงบนภูเขาที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม ปากแม่น้ำ ชายฝั่ง จนถึงทะเล รวมทั้งประเทศไทยยังเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในแผ่นดินใหญ่มาอย่างยาวนาน จึงทำให้สิ่งมีชีวิตต่างๆ สามารถอพยพเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี ไม่มีพรมแดนทางธรรมชาติกั้นขวางการแลกเปลี่ยนกระบวนการทางชีวภาพ และสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในแต่ละพื้นที่ต่างก็มีบทบาทความสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมแตกต่างกันไป นอกจากนี้แล้วระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งยังอาจส่งผลต่อเนื่องเชื่อมโยงไปยังพื้นที่แห่งอื่นที่อยู่ห่างไกลออกไป ดังนั้นการศึกษาทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การศึกษา

ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับบทบาทหน้าที่ในสังคมชีวิตนั้น (จิรากรณ์, 2537) ที่เกิดขึ้นในแต่ละถิ่นที่อยู่อาศัย ในลักษณะของการปรับตัวของสิ่งมีชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ถึงระบบความสัมพันธ์ที่ยังปรากฏร่องรอยอยู่ และเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาสมดุลของธรรมชาติและทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสมดุลธรรมชาติมากที่สุด คือ มนุษย์ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่มีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบลุ่มน้ำ ซึ่งมักพบว่าอารยธรรม 5 แห่งแรกของโลกล้วนมีพัฒนาการขึ้นในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำต่างๆ เช่น บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส ลุ่มแม่น้ำไนล์ ลุ่มแม่น้ำสินธุ ลุ่มแม่น้ำฮวงโห และในอเมริกากลาง (บงกชรัตน์, 2541) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานถาวร การเพาะปลูก การขยายตัวของประชากร การคมนาคม

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการค้า จนสามารถพัฒนาขึ้นเป็นบ้านเมือง รัฐและอาณาจักร ที่มีอิทธิพลเหนือชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อื่น ซึ่งขาดปัจจัยที่เหมาะสมอันเอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนาเป็นเมืองที่มีอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่

ในบรรดากลุ่มคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นี้ มีกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีพัฒนาการจนเกิดเป็นอาณาจักร และยังมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองมาอย่างยาวนานจวบจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งยังมีอิทธิพลต่อผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาของประเทศไทยในปัจจุบัน ทั้งจากการผสมกลมกลืนทางประชากรและวัฒนธรรม คือ กลุ่มชาติพันธุ์มอญที่มีต้นกำเนิดจากที่ราบลุ่มแม่น้ำอิระวดีในประเทศพม่า โดยถือได้ว่าวัฒนธรรมของชาวมอญที่ได้มีพัฒนาการขึ้นได้นั้น เป็นส่วนหนึ่งของการปรับตัวให้เข้ากับถิ่นที่อยู่อาศัยแบบพื้นที่ชุ่มน้ำอันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการรับเอาอารยธรรมจากอินเดียเข้ามาปรับใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตนเป็นเวลานานนับพันปี ทั้งในด้านการเกษตรกรรม การชลประทาน ศาสนา ความเชื่อ อาหาร ประเพณี การปกครอง ภาษา ตัวอักษร ศิลปะวิทยาการ ดนตรีและการแสดง ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยในเวลาต่อมา (สุภรณ์, 2541 และ นิธิ, 2547) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดความสัมพันธ์ของชีวิตให้เข้ากับถิ่นที่อยู่อาศัยแบบพื้นที่ชุ่มน้ำ

การศึกษาในครั้งนี้ ได้ใช้แนวคิดในเรื่องของการปรับตัว (adaption) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ศึกษากับสภาพแวดล้อมรอบตัว และที่อยู่อาศัย (habitat) การศึกษาในลักษณะนี้จึงเป็นการพิจารณาในเชิงประวัติศาสตร์ (historical approach) เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกัน หรือการปรับเปลี่ยนตัวมนุษย์เพื่อให้มีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม หรือการปรับสภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของมนุษย์ (อมรา, 2549) และแนวคิดทางมนุษย์นิเวศ (ecosystem

people) ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับระบบนิเวศ มีวิถีคิดและดำรงชีวิตในลักษณะพึ่งพาและผูกพันกับธรรมชาติแวดล้อมมาหลายชั่วอายุคน และเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่สายสัมพันธ์ในระบบนิเวศ โดยสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานของการจัดการระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน และเมื่อนำเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจกับสัมพันธ์ภาพที่เกี่ยวเนื่องกันระหว่างความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ยศ, 2544) ดังนั้นแนวคิดทั้งสองจะนำมาใช้ในการศึกษาถึงการปรับตัวของชุมชนมอญในลักษณะความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่ชุ่มน้ำ ที่มีประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน ซึ่งบางส่วนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย จนปัจจุบันแวดล้อมไปด้วยการพัฒนาและการเติบโตของเมือง และการศึกษาถึงความสัมพันธ์จากการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนมอญในประเทศไทย โดยการใช้ประโยชน์จากพันธุ์ไม้ที่ปลูกตามบ้านเรือนของชาวมอญปากกลัด ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันระหว่างความหลากหลายทางชีวภาพกับความเป็นวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นมากขึ้น อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

1. ทำการศึกษา ค้นคว้าประวัติศาสตร์และความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์มอญจากเอกสารหลักฐานชั้นรองหรือทุติยภูมิ รวมถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมอญในพื้นที่ศึกษาดำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เน้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในด้าน

ประชากรและวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานและสภาพแวดล้อม ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ

2. ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจชนิดพันธุ์ไม้และสอบถามถึงวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ตามชนิดพันธุ์ไม้ที่ปลูกในบริเวณบ้านเรือนในบริเวณที่อยู่อาศัยของชุมชนมอญปากถัด ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ 7 8 และ 9 ของตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จากนั้นจึงนำรายชื่อพันธุ์ไม้ที่ได้ไปตรวจสอบกับ ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย ของเดิม (2544)

3. นำรายชื่อชนิดพันธุ์ไม้ที่ปลูกตามบ้านเรือนของชาวมอญปากถัด ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น เพื่อบริโภคเป็นอาหาร สมุนไพร เพื่อความสวยงามร่มรื่น เพื่อความเชื่อหรือนำไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น นำไปจัดกลุ่มใหม่ เพื่อจำแนกตามระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้เป็น 3 กลุ่ม คือ เพื่อตอบสนองตนเอง เพื่อสภาพแวดล้อม และตามความเชื่อหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์และตีความ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชุมชนมอญกับถิ่นที่อยู่อาศัยแบบพื้นที่ชุ่มน้ำ และความสัมพันธ์ในการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดพันธุ์ไม้ที่ปลูกตามบ้านเรือนของชาวมอญปากถัดกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน

ผลและวิจารณ์

ความเป็นมาของชาวมอญและอาณาจักรมอญ

มอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในดินแดนอุษาคเนย์ ซึ่งนักวิชาการทางภาษาศาสตร์และมานุษยวิทยาได้จัดมอญไว้ในกลุ่มคนที่มีการพูดอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร (Mon-Khmer) หรือออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Language Family) อาศัยอยู่เป็นกลุ่ม

กระจัดกระจายอยู่ในประเทศพม่าและไทย ชาวมอญเรียกตัวเองว่ามอญ (Mon) หรือรามัญ (Raman) พม่าเรียกว่าตะเลง (Talain) ไทยเรียกมอญหรือตะเลง ในอดีตชาวตะวันตกยังมีชื่อที่เรียกชาวมอญว่าเพกวน (Peguan) ซึ่งปัจจุบันเลิกไปแล้ว (สุจริตลักษณ์ และคณะ, 2542) สำหรับคำว่ามอญนั้นเป็นคำเดียวกับรามัญ โดยเพี้ยนจากการออกเสียงเน้นที่พยางค์ท้าย และคำว่ารามัญ ไม่ปรากฏความหมายที่แน่ชัด ซึ่งมีชาวมอญอธิบายความหมายว่า เป็นที่หนึ่ง ในแง่ที่ว่าพวกเขาเป็นที่หนึ่งในมนุษยชาติ (the first of mankind) ส่วนคำว่าตะเลงนั้น นักภาษาศาสตร์มีความเห็นแตกเป็น 2 ทฤษฎี คือ Talain กร่อนมาจากคำว่า Ita-lerm ซึ่งแปลว่าพ่อ – ทำลาย หรือหมายความว่า ลูกผสม ที่เรียกพวกที่เกิดจากชาวมอญกับชาวเตลุก (Telugu) อีกทฤษฎีหนึ่งกล่าวว่า Talain มาจาก Telingana หรือ Talingana ซึ่งใช้เรียกพวกที่อพยพมาจากแคว้นเตลิงคณาที่อยู่ทางชายฝั่งตะวันออกของอินเดีย (สุกรี, 2541)

กลุ่มชาติพันธุ์มอญเป็นชนชาติที่เก่าแก่มีอารยธรรมรุ่งเรืองมากชนชาติหนึ่ง ตามพงศาวดารพม่ากล่าวว่า มอญเป็นชาติแรกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพม่าเป็นเวลานานหลายศตวรรษก่อนพุทธกาล โดยตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตอนล่างของแม่น้ำอิระวดี และเป็นอาณาจักรแรกที่รับเอาอารยธรรมอินเดียทางด้านอักษรศาสตร์และพุทธศาสนาเข้ามาก่อนที่จะถ่ายทอดให้แก่ชนชาติอื่นในดินแดนแถบนี้ ไม่ว่าจะเป็นพม่า ไทย หรือลาว ความเป็นมาของมอญนั้น เชื่อกันว่าน่าจะอพยพมาจากทางตอนเหนือของอุษาคเนย์ ซึ่งเป็นการเคลื่อนย้ายของกลุ่มภาษามอญ-เขมร แต่มีทฤษฎีเก่ากล่าวว่า มีการอพยพมาจากทางอินเดียได้ แถบแคว้นโอริสสะ เมื่อได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำอิระวดีในพม่าตอนล่างแล้ว ชาวมอญได้สร้างอาณาจักรของตนเองขึ้นและสร้างเมืองขึ้นบริเวณปากอ่าวมะตะมะ มีเมืองสำคัญหลายเมือง เช่น สะเทิม ทวันเท ทะละ และหงสาวดี ซึ่งต่างเป็นอิสระต่อกัน โดยมีเมืองสะเทิมเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรมอญที่เจริญรุ่งเรืองกว่า

อาณาจักรอื่นในบริเวณใกล้เคียง ทั้งทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา และการค้า (สุภรณ์, 2527) แต่อาณาจักรในอดีตนั้นมิได้แยกออกจากกันโดยชัดเจน มีพื้นที่ซ้อนทับและลื่นไหลไปตามศูนย์กลางของอำนาจ บางครั้งขยายใหญ่เกินพื้นที่กว้างครอบคลุมเมืองเล็กเมืองน้อย บางครั้งกลายเป็นอาณาจักรขนาดเล็ก เมื่อเมืองเล็กเมืองน้อยที่อยู่ภายใต้อำนาจตั้งต้นเป็นอิสระ หรือเปลี่ยนไปเข้าร่วมกับอาณาจักรอื่น ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำอาณาจักร สภาวะเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในขณะนั้น

อาณาจักรมอญรุ่งเรืองมาเป็นเวลานานนับพันกว่าปีด้วยความร่วมมือกันของชนชาติมอญมีความสามารถในวิทยาการด้านต่างๆ มากมาย ซึ่งพบหลักฐานได้จากศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และบันทึกจากคัมภีร์โบราณ ภาษามอญโบราณที่จารึกเรื่องราวของวิทยาการหลากหลายที่บ่งชี้ถึงภูมิปัญญาอันปราดเปรื่องของชาวมอญแต่โบราณ รวมทั้งชาวมอญยังมีความรู้ทางการเกษตร และเป็นผู้ริเริ่มระบบชลประทานในกลุ่มน้ำอิระวดีทางตอนกลาง

ชนชาติมอญมิใช่ชาตินักรบและมีได้เตรียมตัวเพื่อการสงคราม ในประวัติศาสตร์จึงพบว่าอาณาจักรมอญถูกรุกรานจากพม่าอยู่เสมอ (พม่าเป็นชาตินักรบเชื้อสายทิเบตที่อพยพมาจากทางเหนือและเมื่อได้ตั้งอาณาจักรพุกามขึ้นก็เริ่มรุกรานมอญ) เพราะพื้นที่ของอาณาจักรมอญเป็นที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์ของกลุ่มน้ำอิระวดีและมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศทางทะเล อาณาจักรมอญจึงเปรียบเสมือนอู่ข้าวอู่น้ำที่พม่าต้องการ นอกจากนั้นมอญยังตั้งอยู่ระหว่างไทยกับพม่า ซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญเมื่อมีการสงครามขยายอำนาจและอาณาจักร ทั้งเส้นทางยกทัพ แหล่งเสบียง และกำลังคน

สภาพแวดล้อมในถิ่นฐานเดิมของชาวมอญ

ชนชาติมอญได้สร้างอาณาจักรขึ้นบริเวณตอนล่างของประเทศพม่า ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ราบ

ลุ่มดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอันอุดมสมบูรณ์สามแห่งใหญ่ๆ คือ ที่ราบลุ่มดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอิระวดี ที่ราบลุ่มปากแม่น้ำสะโตงและที่ราบลุ่มปากแม่น้ำสาละวิน ทำให้บริเวณนี้มีประชากรหนาแน่นที่สุดในพม่า โดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำอิระวดีที่ได้แยกตัวออกเป็นรูปพัด ก่อนที่จะไหลลงสู่อ่าวมะตะมะ ก่อให้เกิดพื้นที่ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอันอุดมสมบูรณ์สูงสุดที่มีความหลากหลายทางด้านชีวภาพและมีความเหมาะสมต่อการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาข้าว ทั้งยังเป็นแหล่งปลาน้ำจืดที่สำคัญนานาชนิด ทำให้พม่าเปรียบเทียบกับเป็นเสมือนเส้นโลหิตใหญ่ที่หล่อเลี้ยงประเทศ

ที่ราบลุ่มดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอิระวดีในอดีต เป็นเขตอิทธิพลทางวัฒนธรรมของชาวมอญ ก่อนที่พม่าจะแผ่อิทธิพลลงมาครอบคลุมบริเวณพื้นที่เหล่านี้ไว้ได้ทั้งหมด ด้วยความเหมาะสมในด้านทำเลที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดิน พันธุ์พืชและทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้มอญยังเป็นชนชาติหน้าด่านแรกๆ ที่รับเอาความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมมาพร้อมๆ กับพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่เข้ามาจากอินเดีย ซึ่งเข้ามามามีอิทธิพลและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตและสังคมชาวมอญ ก่อนถ่ายทอดวิทยาการอันรุ่งโรจน์นี้ให้กับพม่าและชนชาติอื่นๆ ในเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะอิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนานั้นได้หยั่งรากลึกลงในสังคมของพม่าผสมผสานกับความเชื่อปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและผีสิงเทพยดา จนหล่อหลอมให้เกิดจารีตและประเพณีเพื่อให้สามารถดำรงวิถีชีวิตได้อย่างร่วมมือกันสงบสุขสอดคล้องกับความเชื่อไปของธรรมชาติและสภาวะแวดล้อม ดังนั้น เมื่อความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดินผนวกกับวิถีชีวิตแบบพอเพียงตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องประสานไปกับประเพณีและวิถีความเชื่อของสังคมที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ จึงทำให้พม่ายังคงความอุดมสมบูรณ์และเต็มไปด้วยความหลากหลายทางด้านชีวภาพกระทั่ง

ปัจจุบัน (สามารถ ม.ป.ป.)

การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในประเทศไทย

พงศาวดารทั้งของพม่าและของไทย ยืนยันว่าอารยธรรมมอญรุ่งเรืองในพม่าตอนล่างก่อนพุทธศตวรรษที่ 14 แต่ขาดหลักฐานในส่วนรายละเอียดทางฝั่งพม่า ทั้งนี้เนื่องจากการขุดค้นและศึกษาหลักฐานโบราณคดีทางพม่ามีน้อย ซึ่งในบริเวณพม่าตอนล่างในปัจจุบันยังไม่เคยมีการขุดค้นหรือการศึกษาที่เป็นระบบ หลักฐานทางโบราณคดีส่วนใหญ่จึงถูกพบในประเทศไทย ทำให้นักวิชาการส่วนใหญ่สันนิษฐานว่าอารยธรรมมอญยุคแรกเริ่มอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แต่มีความเป็นไปได้ว่าทั้งลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและทางพม่าตอนล่างเป็นแหล่งอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองควบคู่กันมา (Guilon, 1999)

ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาพบอาณาจักรเก่าแก่ซึ่งสืบเนื่องกับแหล่งอารยธรรมตั้งแต่ยุคเหล็ก เรียกตามหลักฐานจีนว่าทวารวดี คำว่า “ทวารวดี” มาจากชื่อที่ปรากฏบนเหรียญเงิน 2 เหรียญ ซึ่งพบที่พระปฐมเจดีย์ในจังหวัดนครปฐม และที่อินทบุรี เป็นคำจารึกภาษาสันสกฤตว่า “ศรีทวารวดี ศวรปุณยะ” มีความหมายว่า “พระเจ้าศรีทวารวดีผู้มีบุญอันประเสริฐ” (ธิดา, 2545) และมีนักวิชาการบางท่านสรุปว่าประชากรของอาณาจักรนี้เป็นมอญ แม้ว่าประชากรของทวารวดีในลุ่มน้ำเจ้าพระยา รวมทั้งลุ่มน้ำปิงตอนบนคือหริภุญไชย คงไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์เดียวแต่คงมีชนชาติอื่นๆปะปนอยู่ด้วย แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าวัฒนธรรมมอญเป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นวัฒนธรรมหนึ่งในอาณาจักรนี้ และถือได้ว่าภาษามอญเป็นภาษาที่สูง (การใช้ภาษาในระดับยากที่ต้องการความละเอียด) อิทธิพลของทวารวดียังได้แผ่ขยายไปทั่วประเทศไทย รวมถึงกัมพูชาและลาว ซึ่งนอกจากสกุลช่างอันเป็นผลงานตามลักษณะขนบนิยมของทวารวดีตามชื่อที่นักประวัติศาสตร์ศิลปะได้เรียกชื่อศิลปะแบบมอญในช่วงเวลานี้แล้ว น่าจะเป็นไปได้ว่าทวารวดียังเป็นสื่อกลางที่ส่งต่ออารยธรรม

ด้านอื่นๆ ระลอกใหม่ๆ เช่น พุทธศาสนาหลายนิกาย วรรณคดีทางพุทธศาสนา และการเขียนลายลักษณ์อักษร (นิธิ, 2547)

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยการเข้ามาของอิทธิพลเขมรทั้งในทางวัฒนธรรมและการเมืองเป็นครั้งคราว รวมทั้งการเข้ามามีอำนาจสูงเด่นของวัฒนธรรมไทย ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์มอญในรุ่นนี้โดยส่วนใหญ่ได้ผสมกลมกลืนเข้าไปกับประชากรที่มีความหลากหลายในท้องถิ่นต่างๆ จนสูญเสียอัตลักษณ์มอญของตนเองไป วัฒนธรรมที่มีลักษณะเด่นที่เป็นมอญกลับไปมีศูนย์กลางอยู่ในลุ่มน้ำอิระวดีและสาละวินตอนล่าง แต่เพียงพื้นที่เดียว ทั้งนี้ประชาชนพื้นถิ่นของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง รวมไปถึงชาวลัวะและคนเมืองในลุ่มน้ำปิงตอนบนได้กลายเป็นคนไทยที่สุด และคนเมืองทั้งหมดล้วนมีเชื้อสายมอญอยู่ในตัวมากบ้างน้อยบ้าง (นิธิ, 2547)

เนื่องจากชาวมอญที่ผสมกลมกลืนเข้าไปกับกลุ่มคนอื่น ๆ ในสมัยทวารวดีแล้วยังมีการอพยพของมอญจากพม่าเข้าสู่ไทยหลายระลอก มีหลักฐานกล่าวถึงเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2082 (สมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราช) เมื่อพระเจ้าตะเบงชเวตี้ทำสงครามชนะ มีอำนาจเหนืออาณาจักรหงสาวดี ชาวมอญจำนวนมากพากันอพยพหลบหนีเข้ามายังราชอาณาจักรไทย และมีการอพยพเข้ามาอย่างต่อเนื่องอีกหลายครั้ง จนถึง พ.ศ. 2367 (สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) ถือเป็นการอพยพเข้ามาอย่างเป็นทางการครั้งสุดท้าย เนื่องจากอังกฤษเริ่มทำสงครามกับพม่า อังกฤษเข้ายึดครองบริเวณที่เป็นเมืองเก่าของมอญ และผนวกเข้าเป็นจังหวัดหนึ่งของอินเดีย

ชาวมอญที่อพยพออกจากดินแดนพม่า นั้นสาเหตุที่สำคัญคือการตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของพม่า ถูกบีบคั้นทางการเมือง ความเดือดร้อนจากการถูกกดขี่เกณฑ์แรงงานไปใช้ในการก่อสร้าง ทำการเกษตรรวบรวมเสบียงอาหารให้กองทัพพม่าก่อนการยกทัพเข้าทำสงครามกับชาติต่างๆ มากกว่าจะเป็น

ความเดือดร้อนจากเรื่องการทำมาหากินหรือเพราะประชากรเพิ่มจำนวนสูงขึ้น จนประสบปัญหาที่ทำกินมีผลผลิตไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะภูมิประเทศของมอญมีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญ สภาพเศรษฐกิจจึงอยู่ในระดับมั่งคั่งไม่เดือดร้อน ส่วนการที่ชาวมอญเลือกอพยพเข้ามาไทยเป็นหลักมากกว่าประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ นั้น เนื่องจากพื้นที่ของมอญและไทยต่อเนื่องกัน สภาพภูมิอากาศคล้ายคลึงกัน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีอาหารการกิน วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีก็เหมือนกัน ที่สำคัญคือ นับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกัน จึงสามารถปรับตัวได้ง่ายเมื่อเข้ามาอยู่ในไทย ประกอบกับไทยมีความรู้สึกเป็นมิตร ไม่มีนโยบายกีดกันชาวมอญ รวมทั้งพระมหากษัตริย์ไทยยินดีต้อนรับชาวมอญให้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเสมอ ชาวมอญเหล่านี้ทราบดีว่ามอญที่ได้อพยพเข้ามาก่อนหน้านี้แล้ว ล้วนได้รับการปฏิบัติอย่างดี การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญที่มีการเคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ มักตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมน้ำ ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

- กลุ่มน้ำเจ้าพระยา เช่น กรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี อยุธยา และสมุทรปราการ
- กลุ่มน้ำแม่กลอง และบริเวณระหว่างแม่น้ำแม่กลองกับชายแดนไทย-พม่า เช่น ราชบุรี กาญจนบุรี
- บริเวณระหว่างกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและกลุ่มน้ำแม่กลอง เช่น สมุทรสาคร และนครปฐม
- บริเวณภาคเหนือตามลุ่มน้ำปิง เช่น เชียงใหม่ ลำปาง และลำพูน

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการจัดกระจายเป็นกลุ่มเล็กๆ ในจังหวัดลพบุรี สุพรรณบุรี ฉะเชิงเทรา นครราชสีมา ชุมพร ระนอง และสุราษฎร์ธานี (ปรานี, 2536)

มอญปากลัด

มอญปากลัดหรือมอญทรงคนองเป็นชื่อเรียกชุมชนมอญที่อาศัยอยู่ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สืบเชื้อสายมาจากชาวมอญที่อพยพเข้ามายังราชอาณาจักรไทย 2 ครั้ง คือครั้งแรก พ.ศ. 2317 ในสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งมีเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นหัวหน้า ซึ่งครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงโปรดฯ ให้ตั้งหลักแหล่งในเมืองสามโคก และปากเกร็ด ต่อมาได้โปรดฯ ให้ย้ายครัวมอญ กลุ่มนี้ไปอยู่คูแลบ้อมและเมืองนครเขื่อนขันธ์ ส่วนครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 พ.ศ. 2358 ซึ่งในครั้งนั้นเกิดจากการที่ชาวมอญไม่พอใจในพระเจ้าประคองของพม่า จึงก่อกบฏขึ้นที่เมืองเมาะตะมะ แต่ถูกปราบปรามอย่างทารุณต้องหนีเข้ามายังเมืองไทย นับเป็นการอพยพครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ เป็นจำนวนทั้งสิ้นราว 40,000 คน และจากการอพยพ 2 ครั้งนี้เองได้สืบทอดมาเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญปากลัดในปัจจุบัน อนึ่งการอพยพเข้ามาของเจ้าพระยาเจ่งในขณะนั้นบ้านเมืองไทยเพิ่งฟื้นตัวจากการเสียกรุง พลเมืองไทยยังมีน้อย รัฐต้องการแรงงานทำการเกษตรและป้องกันประเทศ ชาวมอญจึงกลายเป็นกำลังสำคัญของกรุงธนบุรี พระเจ้าตากสินจึงได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระยาเจ่งยกไพร่พลไปอยู่ที่เมืองปากเกร็ดคอยสกัดพม่าที่อาจยกเข้ามาทางทิศเหนือ รวมทั้งดูแลด่านขนอนที่เมืองนนทบุรี ต่อมาบ้านเมืองตระหนักถึงพิษภัยทางทะเล โดยเฉพาะชาติตะวันตกที่มีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีแสนยานุภาพมาก จึงได้มีการสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ และโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พวกพระยาเจ่งอพยพมาดูแลเมืองนครเขื่อนขันธ์ดังกล่าว

คำว่าปากลัด เป็นคำเรียกนครเขื่อนขันธ์แบบพื้นบ้าน ด้วยเหตุผลที่ว่าเมืองนี้อยู่ระหว่างปากคลอง 2 คลอง คือ ทิศใต้ด้านปากแม่น้ำเจ้าพระยาได้แก่คลองลัดหลวง ซึ่งเป็นคลองขุดในสมัยรัชกาลที่ 2 และคลองลัดโพธิ์ทางด้านเหนือ ซึ่งเป็นคลองขุดเมื่อสมัยอยุธยาตอน

ปลาย มอญที่มาอยู่อาศัยบริเวณปากลัดนี้ได้แยกย้ายกันอยู่เป็นหมู่บ้าน เท่าที่ค้นพบและมีหลักฐานอ้างอิงนั้นมีจำนวน 16 หมู่บ้าน ใน 4 ตำบล ซึ่งจะมีคำว่ากวางแปลว่าหมู่บ้าน นำหน้าแต่ละกวางตั้งชื่อเดิมตามถิ่นที่ตนเคยอยู่ในเมืองมอญบางแห่งก็ตั้งชื่อใหม่ตามสภาพภูมิศาสตร์ในที่ตั้งใหม่ เช่น หมู่บ้านทรงคนอง มาจากคำว่า ค้าง ฮะเน็ง แปลว่า น้ำเค็ม เพราะตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีน้ำเค็มขึ้นถึง

ความเป็นอยู่ของชาวมอญปากลัดก็เช่นเดียวกันกับมอญโดยทั่วไป กล่าวคือ ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ชอบเบียดเบียนใคร แต่ก่อนผู้ชายมีสิทธิเหนือกว่าผู้หญิงในทุกๆ ด้าน ตามทัศนคติที่ว่าผู้ชายสามารถบวชเรียนได้ ผู้เป็นพ่อจะไม่ใกล้ชิดกับลูกผู้หญิง แม้แต่พี่ชายก็ไม่ใกล้ชิดจนน้องสาวเช่นเดียวกัน เพราะถือว่าผู้ชายจะต้องเป็นหลักของครอบครัวจึงต้องรู้จักวางตัวให้เหมาะสม

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนในระยะแรกที่มอญได้ย้ายมาอยู่ที่ปากลัด การสร้างบ้านจะมีลักษณะทรงเตี้ย มีเพิงยื่นไปทางหน้าบ้าน ฝาบ้านส่วนใหญ่จะทำด้วยไม้ไผ่ที่เรียกว่า ฝาขัดแตะ หลังคามุงจาก ต่อเมื่อมีฐานะดีขึ้นจึงเปลี่ยนมาเป็นทรงไทยและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปจนถึงปัจจุบัน

อาชีพหลักของมอญปากลัด คือ การทำนาเหมือนที่ยังอยู่ในพม่าตอนใต้ เมื่อยังมาอยู่เมืองไทยก็ยังคงยึดอาชีพที่ตนถนัด แต่พื้นที่ที่ปากลัดนั้นไม่เหมาะแก่การทำนา ดังนั้นคนมอญจึงต้องแสวงหาที่ทำกินใหม่ ซึ่งส่วนมากเป็นแถบอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ครั้นเมื่อเสร็จสิ้นฤดูทำนาจึงจะกลับมาพักผ่อนที่บ้านปากลัด ไม่นิยมทำไร่หลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว แต่นิยมการสานเสื่ออกทุกครัวเรือนเพื่อเก็บไว้ใช้เองและ จำหน่ายบ้าง ส่วนในปัจจุบันเด็กมอญรุ่นใหม่ไม่ว่าชายหรือหญิง ต่างก็มีโอกาสในการศึกษาเท่าเทียมกัน ดังนั้น น้อยคนนักที่ยังคงยึดอาชีพทำนา แต่กลับมาเข้ารับราชการพลเรือน รับราชการทหาร ดำรงประกอบอาชีพส่วนตัวหรือรัฐวิสาหกิจก็มีเป็นจำนวน

มาก

ในด้านอาหารการกิน นับว่าคนมอญปากลัดสามารถปรับตัวเข้ากับคนไทยได้เป็นอย่างดี ลักษณะของอาหารก็มีประเภทต่างๆ เช่น ยำ ผัด ทอด น้ำพริก และปลาร้า มีแกงบางชนิดที่คนมอญนิยมรับประทานกันมาก ได้แก่ แกงส้มใบกระเจียบ แกงส้มลูกมะตาด แกงส้มลูกมะสัน แกงปลาลูกโยน ส่วนขนม ได้แก่ กวนกวี (ขนมเทียน) กวนอะเวียก (ขนมเบื้อง) และ กวานชะกอ (ขนมกาละแม) (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ม.ป.ป.)

ชาวมอญมีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างสูงและลึกซึ้ง ขณะเดียวกันก็นับถือผีบรรพบุรุษ และอำนาจเหนือธรรมชาติอื่นๆ อีกด้วย ทำให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เพื่อเป็นแนวทางชี้แนะในการดำเนินชีวิต ซึ่งทำให้ประเพณีและความเชื่อต่างๆ ยังคงได้รับการสืบทอดและมีความมั่นคงเรื่อยมา สำหรับชุมชนมอญปากลัดมีประเพณีที่โดดเด่นซึ่งอาจแตกต่างจากชุมชนมอญที่อื่นบ้างตามสภาพพื้นที่และลักษณะของชุมชน ส่วนใหญ่เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท คือ (ฉวีวรรณ ม.ป.ป., ประพันธ์รังษย์ม.ป.ป. และสำนักงานเทศบาลเมืองพระประแดง, 2550)

1) ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ ประเพณีส่งข้าวสงกรานต์ ประเพณีแห่ธงสี่-ธงตะขาบ และประเพณีค้ำดันโพธิ์ ประเพณีปล่อยนก ปล่อยปลา ประเพณีเติมน้ำมันตะเกียง ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีถวายสลากภัตต์

2) ประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อ พบว่ามีอยู่ 2 ประเพณี ซึ่งประเพณีที่ยังคงตามธรรมเนียม มีเฉพาะประเพณีรำผีเจ้าพ่อเวชะราวเท่านั้น ส่วนประเพณีรำผีได้มีการเปลี่ยนแปลง ตามสภาวะทางสังคมแล้ว

3) ประเพณีที่เชื่อมโยงกับชีวิต ได้แก่ ประเพณีการเกิด การบวช แต่งงาน การทำศพ

4) ประเพณีด้านนันทนาการ ได้แก่

ประเพณีการเล่นสะบ้า (บอน) ประเพณีการเล่นสะบ้าทอด

5) ประเพณีการแต่งกาย ผู้ชายสวมเสื้อผ้าตามสมัยนิยม แต่ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุนิยมนุ่งโจรง ยกเว้นในงานประเพณี มีการใช้ผ้าที่เรียกว่า “หยาดอะหลัว” แต่ส่วนใหญ่ผู้มักเป็นผ้าขาวม้าพาดหรือคล้องไหล่ ส่วนเอกลักษณ์ของฝ่ายหญิงคือการไว้ผมยาวและเกล้ามวยผม ที่มวยผมจะประดับด้วยเครื่องประดับ 2 ชนิด คือ ซิ่นหนึ่งมีลักษณะคล้ายเกือกม้า เรียกว่า “อะนดชก” ใช้เสียบแนวตั้ง อีกซิ่นหนึ่งลักษณะคล้ายใบไม้เรียกว่า “หะเลียงชก” ใช้เสียบแนวนอน เวลาที่ไปงานบุญหรือไปงานต่างๆ สาวมอญจะประดับมวยผมด้วยดอกไม้หรือลูกปัดที่มีพู่ห้อยหลากสีสวยงามเรียกว่า “แหมะแกวาขาวชก”

การปลูกต้นไม้ตามบ้านเรือนของชาวมอญปากลัด

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ชุมชนมอญที่อาศัยอยู่ในหมู่ 7 หมู่ 8 และหมู่ 9 ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในครั้งนี้ พบจำนวนพันธุ์ไม้ที่ปลูกตามบ้านทั้งสิ้น 166 ชนิด (70 วงศ์) (Table 1) โดยจำแนกตามวิสัยพืช ได้เป็น ไม้ต้น 28 ชนิด ไม้ต้นขนาดเล็ก 24 ชนิด ไม้พุ่ม 28 ชนิด ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นขนาดเล็ก 2 ชนิด ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้น 12 ชนิด ไม้พุ่มขนาดเล็ก 6 ชนิด ปาล์ม 7 ชนิด ไม้ 3 ชนิด ไม้เถา 19 ชนิด ไม้ล้มลุก 24 ชนิด ไม้เถาล้มลุก 1 ชนิด กล้วยไม้ที่เกาะอาศัยอยู่บนต้นไม้ 3 ชนิด เฟิน 6 ชนิด และ ไม้ล้มลุกที่อาศัยอยู่ในน้ำ 3 ชนิด

จากการสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์จากต้นไม้ที่ปลูกตามบ้านเรือนของชุมชนมอญดังกล่าว พบว่ามีวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันหลายรูปแบบ แต่เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันภายในพื้นที่วัฒนธรรมเดียวกัน (ศรีศักร, 2522) จึงสามารถจำแนกการใช้ประโยชน์จากความ

หลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้กับความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนมอญปากลัด ดังนี้

1) เพื่อการตอบสนองความต้องการของคนเองในฐานะปัจเจกบุคคล (individual) เพื่อการบริโภค ใช้เป็นสมุนไพร การใช้สอยในครัวเรือน การนำมาประดับร่างกาย และบางส่วนมีจำหน่ายเป็นต้น ซึ่งการใช้ประโยชน์ในลักษณะนี้ได้รับการถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอาหารการกิน การรักษาโรคอาชีวะ และการแสดงออกซึ่งบุคลิกลักษณะเฉพาะตน ต้นไม้ที่ปลูกส่วนใหญ่จึงมีความผูกพันใกล้ชิดกับครัวเรือนของชาวมอญ มีจำนวน 66 ชนิด เช่น ข่า จำปี ชมพู่ มะเหมี่ยว ตะลิงปลิง มะกรูด มะขาม มะตาด มะพร้าว มะม่วง สะเดา ส้มโอ และมะขามเทศ เป็นต้น

2) เพื่อปรับสภาพแวดล้อม (environmental) เป็นการปลูกต้นไม้โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและบุคคลภายนอก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสวยงามแก่ผู้พบเห็น เพื่อปรับสภาพแวดล้อมให้มีความร่มรื่นให้กลิ่นหอม ต้นไม้ที่ปลูกบางส่วนเป็นไปตามสมัยนิยมและสภาพพื้นที่ พบจำนวน 122 ชนิด เช่น ฝ้ายคำ ราชพฤกษ์ ขบา ขนุน ชม ลำพู ข่อย ตะขบฝรั่ง มะลิลา โมกเดยหอม ปับ ประดู่บ้าน พุทธรักษา วาสนา เป็นต้น

3) ปลูกตามความเชื่อหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ (supernatural) ชาวมอญมีวัฒนธรรมที่ผูกพันใกล้ชิดกับพุทธศาสนาและการเคารพผีบรรพบุรุษ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน ทำให้เกิดลักษณะนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตนต่อธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อดังกล่าวมีการนำต้นไม้มาใช้เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาในการปรับตัวเข้ากับธรรมชาติและเชื่อมโยงจิตใจผู้คนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข พันธุ์ไม้ที่พบมีจำนวน 12 ชนิด ได้แก่ กุหลาบแดง กวานอิม เข็มพวงขาว เข็มแดง จำปี โมกใหญ่ พิกุล พู่ระหง เฟื่องฟ้า ว่านสี่ทิศ มะลิวัลย์ และรัก

เมื่อพิจารณาการใช้ประโยชน์ความหลากหลาย

Table 1 Number of plants species related to Mon life classified by plant habit.

No.	Habit/ Thai name	Genus and species	Family	number of plants species that applied to the relation of Mon life		
				Individual	environment	supernatural
	Tree (ไม้ต้น)		16	17	21	2
1	กระท้อน	<i>Sandoricum koetjape</i> (Burm. f.) Merr.	MELIACEAE	/	/	
2	กาดะดองคำ	<i>Radermachera ignea</i> (Kurz) Steenis	BIGNONIACEAE		/	
3	ขนุน	<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lam.	MORACEAE	/		
4	ช่อย	<i>Streblus asper</i> Lour.	MORACEAE	/	/	
5	ขี้เหล็ก	<i>Senna siamea</i> (Lam.) Irwin & Barneby	LEGUMINOSAE	/	/	
6	จำปี	<i>Michelia alba</i> DC.	MAGNOLIACEAE	/	/	/
7	ชะมวง	<i>Garcinia nigrolineata</i> Planch.ex T.Anderson	GUTTIFERAE	/		
8	ทองกวาว	<i>Butea monosperma</i> (Lam.) Taub.	LEGUMINOSAE		/	
9	ทองหลางป่า	<i>Erythrina subumbrans</i> (Hassk.) Merr.	LEGUMINOSAE	/	/	
10	บัวสวรรค์	<i>Gustavia gracillima</i> Miers	LECYTHIDACEAE		/	
11	ประดู่บ้าน	<i>Pterocarpus indicus</i> Willd.	LEGUMINOSAE		/	
12	ประดู่แดง	<i>Bruguiera sexangula</i> (Lour.) Poir.	RHIZOPHORACEAE		/	
13	ปีบ	<i>Millingtonia hortensis</i> L.f.	BIGNONIACEAE		/	
14	พิทูด	<i>Mimusops elengi</i> L.	SAPOTACEAE	/	/	/
15	มะกอก	<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz	ANACARDIACEAE	/		
16	มะขวิด	<i>Limonia acidissima</i> L.	RUTACEAE	/		
17	มะขาม	<i>Tamarindus indica</i> L.	LEGUMINOSAE	/	/	
18	มะตาด	<i>Dillenia indica</i> L.	DILLENACEAE	/	/	
19	มะม่วง	<i>Mangifera indica</i> L.	ANACARDIACEAE	/	/	
20	โมกแดง	<i>Wrightia dubia</i> (Sims) Spreng.	APOCYNACEAE		/	
21	ราชพฤกษ์	<i>Cassia javanica</i> L. subsp. <i>agnes</i> (de Wit) K.Larsen	LEGUMINOSAE		/	
22	ลำพู	<i>Sonneratia caseolaris</i> (L.) Engl.	SONNERATIACEAE		/	
23	ลำไย	<i>Dimocarpus longan</i> Lour. subsp. <i>longan</i> var. <i>longan</i>	SAPINDACEAE	/		
24	สะเดา	<i>Azadirachta indica</i> A.Juss. var. <i>siamensis</i> Valetton	MELIACEAE	/		
25	สตัปพรรณ	<i>Alstonia scholaris</i> (L.) R.Br.	APOCYNACEAE	/	/	
26	หางนกยูงฝรั่ง	<i>Delonix regia</i> (Bojer ex Hook.) Raf.	LEGUMINOSAE		/	
27	หูกวาง	<i>Terminalia catappa</i> L.	COMBRETACEAE	/		
28	เหลืองปรีดียาธร	<i>Tabebuia aurea</i> (Silva Manso) Benth. & Hook.f. ex S.Moore	BIGNONIACEAE		/	

Table 1 (Cont.)

No.	Habit/ Thai name	Genus and species	Family	number of plants species that applied to the relation of Mon life		
				Individual	environment	supernatural
Tree (ไม้ต้น)			16	17	21	2
1	ตะขบฝรั่ง	<i>Muntingia calabura</i> L.	TILICEAE	/	/	
2	ตะลิงปลิง	<i>Averrhoa bilimbi</i> L.	OXALIDACEAE	/	/	
3	น้อยหน่า	<i>Annona squamosa</i> L.	ANNONACEAE	/		
4	ฝรั่ง	<i>Psidium guajava</i> L.	MYRTACEAE	/	/	
5	ฝ้ายคำ	<i>Cochlospermum regium</i> (Mart. & Schrank) Pilg.	BIXACEAE		/	
6	พุดจีบ	<i>Tabernaemontana divaricata</i> (L.) R.Br. ex Roem. & Schult.	APOCYNACEAE		/	
7	โพทะเล	<i>Thespesia populneoides</i> Soland ex Correa (Roxb.) Kostel.	MALVACEAE		/	
8	มณฑา	<i>Magnolia liliifera</i> (L.) Baill.	MAGNOLIACEAE		/	
9	มะกรูด	<i>Citrus hystrix</i> DC.	RUTACEAE	/		
10	มะดัน	<i>Garcinia shomburgkiana</i> Pierre	GUTTIFERAE	/		
11	มะนาว	<i>Citrus aurantifolia</i> (Christm.) Swingle)	RUTACEAE	/		
12	มะเฟือง	<i>Averrhoa carambola</i> L.	OXALIDACEAE	/		
13	มะขม	<i>Phyllanthus acidus</i> (L.) Skeels	EUPHORBIACEAE	/		
14	มะละกอ	<i>Carica papaya</i> L.	CARICACEAE	/		
15	โมก	<i>Wrightia pubescens</i> R.Br.	APOCYNACEAE		/	
16	โมกมัน	<i>Wrightia arborea</i> (Dennst.) Mabb.	APOCYNACEAE		/	
17	โมกใหญ่	<i>Holarrhena pubescens</i> Wall. ex G.Don	APOCYNACEAE		/	/
18	ข่อยบ้าน	<i>Morinda citrifolia</i> L.	RUBIACEAE	/		
19	ขี้เหล็ก	<i>Lagerstroemia indica</i> L.	LYTHRACEAE		/	
20	รัก	<i>Calotropis gigantea</i> (L.) Dryander ex W.T.Aiton	ASCLEPIADACEAE		/	/
21	ลั่นทมขาว	<i>Plumeria obtusa</i> L.	APOCYNACEAE	/	/	
22	วาสนา	<i>Dracaena fragrans</i> (L.) Ker Gawl.	DRACAENACEAE		/	
23	ส้มซ่า	<i>Citrus aurantium</i> L. var. <i>aurantium</i>	RUTACEAE	/		
24	ส้มโอ	<i>Citrus maxima</i> (Burm.f.) Merr.	RUTACEAE	/		
Shrub (ไม้พุ่ม)			17	7	23	3
1	กวนอิม	<i>Dracaena sanderiana</i> Hort. Sander ex Mast.	DRACAENACEAE			/
2	กาหลง	<i>Bauhinia acuminata</i> L.	LEGUMINOSAE		/	
3	กุหลาบมอญ	<i>Rosa damascena</i> Mill.	ROSACEAE		/	
4	โกสน	<i>Codiaeum variegatum</i> Blume	EUPHORBIACEAE		/	
5	เข็ม	<i>Unknown</i> sp.	RUBIACEAE		/	
6	เข็มชมพู	<i>Unknown</i> sp.	RUBIACEAE		/	

Table 1 (Cont.)

No.	Habit/ Thai name	Genus and species	Family	number of plants species that applied to the relation of Mon life		
				Individual	environment	supernatural
Tree (ไม้ต้น)			16	17	21	2
7	เข็มแดง	<i>Ixora lobbii</i> King & Gamble	RUBIACEAE		/	/
8	เข็มเศรษฐี	<i>Ixora macrothyrsa</i> Teijsm. & Binn.	RUBIACEAE		/	
9	เข็มเหลือง	Unknown sp.	RUBIACEAE		/	
10	ชวนชม	<i>Adenium obesum</i> (Forssk.) Roem. & Schult.	APOCYNACEAE		/	
11	ชาคัต	<i>Carmona retusa</i> (Vahl) Masam.	BORAGINACEAE		/	
12	เตยหอม	<i>Pandanus amaryllifolius</i> Roxb.	PANDANACEAE	/	/	
13	ทับทิม	<i>Punica granatum</i> L. var. <i>granatum</i>	PUNICACEAE	/		
14	เทียน	<i>Lawsonia inermis</i> L.	LYTHRACEAE		/	
15	นางกวัก	<i>Pedilanthus tithymaloides</i> (L.) Poit.	EUPHORBIACEAE		/	
16	เป็้เต่าปิ้ง	<i>Gynura</i> sp.	ASTERACEAE	/		
17	พุดน้ำบุศย์	<i>Gardenia carinata</i> Wall.	RUBIACEAE		/	
18	พุระหง	<i>Hibiscus schizopetalus</i> (Dyer) Hook.f.	MALVACEAE		/	/
19	มะเขือพวง	<i>Solanum torvum</i> Sw.	SOLANACEAE	/		
20	มะขี้มะเมียบ	<i>Cardyline fruticosa</i> (L.) Gopp.	AGAVACEAE	/	/	
21	มาลย์	<i>Ixora pendula</i> Jack	RUBIACEAE		/	
22	มิกกีเมาส์	<i>Ochna kirkii</i> Oliv.	OCHACEAE		/	
23	ยี่โถ	<i>Nerium oleander</i> L.	APOCYNACEAE		/	
24	ราชวดี	<i>Buddleja paniculata</i> Wall.	BUDDLEJACEAE		/	
25	เล็บครุฑ	<i>Polyscias fruticosa</i> (L.) Harms	ARALIACEAE	/	/	
26	หนุมานประสานกาย	<i>Schefflera leucantha</i> R. Vig. Vietnam.	ARALIACEAE	/		
27	หยก	<i>Euphorbia lactea</i> Haw.	EUPHORBIACEAE		/	
28	หางนกยูงไทย	<i>Caesalpinia pulcherrima</i> (L.) Sw.	LEGUMINOSAE		/	
Shrub/Shrubby Tree (ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นขนาดเล็ก)			2	1	2	-
1	กระดังงาสงขลา	<i>Cananga odorata</i> (Lam.) Hook.f. & Thomson var. <i>fruticosa</i> (Craib) Corner	ANNONACEAE		/	
2	กระถิน	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lamk.) de Wit	LEGUMINOSAE	/	/	
Shrubby/Tree (ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้น)			9	5	10	2
1	กระบองเพชร	<i>Cereus hexagonus</i> Mill.	CACTACEAE		/	
2	กล้วยพัด	<i>Ravenala madagascariensis</i> Sonn.	STERLITZIACEAE		/	
3	กุหลาบแดง	<i>Rosa</i> sp.	ROSACEAE		/	/
4	แก้ว	<i>Murraya paniculata</i> (L.) Jack.	RUTACEAE	/	/	
5	แก้วมังกร	<i>Hylocercus undatus</i> (Haw) Brit. & Rose.	CACTACEAE	/	/	
6	เข็มพวงขาว	<i>Ixora finlaysoniana</i> Wall. ex G.Don	RUBIACEAE		/	/
7	จันทน์ผา	<i>Dracaena loureiri</i> Gagnep.	DRACAENACEAE		/	

Table 1 (Cont.)

No.	Habit/ Thai name	Genus and species	Family	number of plants species that applied to the relation of Mon life		
				Individual	environment	supernatural
8	ชบา	<i>Hibiscus rosa-sinensis</i> L.	MALVACEAE		/	
9	ชบาซ้อน	<i>Hibiscus rosa-sinensis</i> L.	MALVACEAE		/	
10	ชมพู	<i>Syzygium</i> sp.	MYRTACEAE	/		
11	ชมพูมาเลเซีย	<i>Syzygium malaccense</i> (L.) Merr. & L.M.Perry	MYRTACEAE	/	/	
12	ขำมะเลียง	<i>Lepisanthes fruticosa</i> (Roxb.) Leenh.	SAPINDACEAE	/		
Undershrub (ไม้พุ่มขนาดเล็ก)			4	5	1	-
1	กะเพรา	<i>Ocimum tenuiflorum</i> L.	LABIATAE	/		
2	พริกกะเหรียง	<i>Capsicum frutescens</i> L.	SOLANACEAE	/		
3	พริกขี้หนู	<i>Capsicum frutescens</i> L. var. <i>frutescens</i>	SOLANACEAE	/		
4	มะอึ๊ก	<i>Solanum stramonifolium</i> Jacq.	SOLANACEAE	/		
5	ว่านหมื่นปี	<i>Dieffenbachia seguine</i> (Jacq.) Schott var. <i>seguine</i>	ARACEAE		/	
6	เหงือกปลาหมอ	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl.	ACANTHACEAE	/		
Palm (ปาล์ม)				2	5	-
1	จิ้ง	<i>Rhapis excelsa</i> (Thunb.) Henry ex Rehder	PALMAE		/	
2	จาก	<i>Nypa fruticans</i> Wurmb.	PALMAE		/	
3	เต่าร้าง	<i>Caryota bacsonensis</i> Magalon	PALMAE		/	
4	ปาล์มหางกระรอก	<i>Wodyetia bifurcata</i> AK Irvine	PALMAE		/	
5	มะพร้าว	<i>Cocos nucifera</i> L. var. <i>nucifera</i>	PALMAE	/		
6	หมากแดง	<i>Cyrtostachys renda</i> Blume	PALMAE		/	
7	หมากนวล	<i>Veitchia merrillii</i> (Becc.) H.E.Moore	PALMAE	/		
Bamboo (ไผ่)			1	-	3	-
1	ไผ่น้ำเต้า	<i>Bambusa ventricosa</i> McClure	GRAMINEAE		/	
2	ไผ่เลี้ยง	<i>Bambusa multiplex</i> (Lour.) Raeusch.	GRAMINEAE		/	
3	ไผ่เหลือง	<i>Bambusa vulgaris</i> Schrad. ex. H. Wendl. var. <i>vulgaris</i>	GRAMINEAE		/	
Climber (ไม้เถา)			1	-	3	-
1	จันทร์กระจ่างฟ้า	<i>Mandevilla</i> sp.	APOCYNACEAE		/	
2	นมแมว	<i>Melodorum siamense</i> (Scheff.) Ban	ANNONACEAE		/	
3	บานบุรี	<i>Allamanda cathartica</i> L.	APOCYNACEAE		/	
4	โป๊ยเซียน	<i>Euphorbia milii</i> Des Moul.	EUPHORBIACEAE		/	
5	โป๊ยเซียนจักรพรรดิ	<i>Euphorbia</i> sp.	EUPHORBIACEAE		/	
6	พริกไทย	<i>Piper nigrum</i> L.	PIPERACEAE		/	
7	พลู	<i>Piper betle</i> L.	PIPERACEAE	/		

Table 1 (Cont.)

No.	Habit/ Thai name	Genus and species	Family	number of plants species that applied to the relation of Mon life		
				Individual	environment	supernatural
8	พลูด่าง	<i>Epipremnum aureus</i> Engl.	ARACEAE		/	
9	พวงชมพู	<i>Antigonon leptopus</i> Hook. & Arn.	POLYGONACEAE		/	
10	ผักขี้าว	<i>Momordica cochinchinensis</i> (Lour.) Spreng.	CUCURBITACEAE	/		
11	เฟื่องฟ้า	<i>Bougainvillea spectabilis</i> Willd.	NYCTAGINACEAE		/	/
12	มะลิลา	<i>Jasminum sambac</i> (L.) Aiton	OLEACEAE		/	
13	มะลิวัลย์	<i>Jasminum adenophyllum</i> Wall. ex C.B.Clarke	OLEACEAE		/	/
14	มะลิวัลย์	<i>Jasminum lanceolaria</i> Roxb. subsp. lanceolaria	OLEACEAE		/	
15	รางจืด	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	ACANTHACEAE	/		
16	เล็บมือนาง	<i>Quisqualis indica</i> L.	COMBRETACEAE		/	
17	สายหยุด	<i>Desmos chinensis</i> Lour.	ANNONACEAE		/	
18	อัญชัน	<i>Clitoria ternatea</i> L.	LEGUMINOSAE	/		
19	ไฮย่า	<i>Hoya</i> sp.	ASCLEPIADACEAE		/	
Herb (ไม้ล้มลุก)			16	9	16	1
1	กระเจี๊ยบแดง	<i>Hibiscus sabdariffa</i> L.	LEGUMINOSAE	/		
2	กระเจียว	<i>Cercuma sessilis</i> Gage	ZINGIBERACEAE		/	
3	กล้วย	<i>Musa sapientum</i> L.	MUSACEAE	/		
4	กล้วยน้ำว้าหอม	<i>Musa sapientum</i> L.	MUSACEAE	/		
5	กล้วยบัว	<i>Musa ornata</i> Roxb.	MUSACEAE		/	
6	กวักเงิน	<i>Dieffenbachia oerstedii</i> Variegata	ARACEAE		/	
7	ข่า	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd.	ZINGIBERACEAE	/		
8	คุณนายตื่นสาย	<i>Portulaca oleracea</i> L.	PORTULACACEAE			
9	คาหลา	<i>Etilingera elatior</i> (Jack) R.M.Sm.	ZINGIBERACEAE		/	
10	ธรรมรักษา	<i>Canna indica</i> L.	CANNACEAE	/		
12	บานไม่รู้โรย	<i>Gomphrena globosa</i> L.	AMARANTHACEAE		/	
13	บานเย็น	<i>Mirabilis jalapa</i> L.	NYCTAGINACEAE		/	
14	ปลูเต	<i>Brassica</i> sp.	CRUCIFERAE	/		
15	เฟือก	<i>Colocasia esculenta</i> (L.) Schott	ARACEAE	/		
16	พลับพลึง	<i>Crinum asiaticum</i> L.	AMARYLLIDACEAE		/	
17	พุทธรักษา	<i>Canna indica</i> L.	CANNACEAE		/	
18	แพงพวย	<i>Catharanthus roseus</i> (L.) G.Don	APOCYNACEAE		/	
11	บัวบก	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	UMBELLIFERAE	/	/	
19	ลิ้นนาคราช	<i>Sansevieria trifasciata</i> Prain var. trifasciata	AGAVACEAE		/	
20	ว่านมหากาฬ	<i>Gynura pseudochina</i> (L.) DC. var. hispida Thwaites	COMPOSITAE		/	

Table 1 (Cont.)

No.	Habit/ Thai name	Genus and species	Family	number of plants species that applied to the relation of Mon life		
				Individual	environment	supernatural
21	ว่านสีทึบ	<i>Hippeastrum johnsonii</i> Bury	AMARLLIDACEAE		/	/
22	ว่านหางจระเข้	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.	ASPHODELACEAE	/	/	
23	สับปะรด	<i>Ananas bracteatus</i> Schult.f.	BROMELIACEAE		/	
24	หงอนไก่ไทย	<i>Celosia argentea</i> L.	AMARANTHACEAE		/	
Herbaceous Climber (ไม้เถาเลื้อย)			1	1	-	-
1	มะระ	<i>Momordica charantia</i> L.	CUCURBITACEAE	/		
Epiphytic Orchid (กล้วยไม้ที่เกาะอาศัยอยู่บนต้นไม้)			1	-	3	-
1	กล้วยไม้	<i>Dendrobium</i> sp.	ORCHIDACEAE		/	
2	ออสมิเดียม	<i>Unknown</i> sp.	ORCHIDACEAE		/	
3	เอื้องผึ้ง	<i>Dendrobium lindleyi</i> Steud.	ORCHIDACEAE		/	
Fern (เฟิร์น)			6	1	6	-
1	ซ็องนางคลี่	<i>Lycopodium phlegmaria</i> L.	LYCOPODIACEAE		/	
2	ชายผ้าสีดา	<i>Platynerium holtumii</i> de Jonch. & Hennipman	POLYPODIACEAE		/	
3	ปรังทะเล	<i>Acrostichum aureum</i> L.	PTERIDACEAE	/	/	
4	เฟินก้านดำ	<i>Adiantum flabellulatum</i> L.	PARKERIACEAE		/	
5	เฟินเกล็ดหอยใหญ่	<i>Adiantum tenerum</i> Sw. var. <i>tenerum</i>	NEPHROLEPIDACEAE		/	
6	เฟินข้าหลวง	<i>Asplenium srevillei</i> Wall. ex Hook. & Grev.	ASPLENIACEAE		/	
Aquatic Herb (ไม้ล้มลุกที่อาศัยอยู่ในน้ำ)			3	-	3	-
1	จอก	<i>Pistia stratiotes</i> L.	ARACEAE		/	
2	บัว	<i>Nymphaea</i> sp.	NYMPHAEACEAE		/	
3	บัวหลวง	<i>Nelumbo nucifera</i> Gaertn.	NELUMBONACEAE		/	
Total			70	66	122	12

หลายของชนิดพันธุ์ไม้พบว่า มีจำนวนพันธุ์ไม้ที่นำไปใช้ประโยชน์ในด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมมากที่สุด ซึ่งมีจำนวนชนิดพันธุ์ที่เป็นไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก และไม้ต้น ในขณะที่การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของพันธุ์ไม้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน พบว่า มีจำนวนชนิดของไม้ต้นมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันชุมชนมีการให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับถิ่นที่อยู่อาศัยและการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน โดยใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพมาช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่อาศัย ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นพันธุ์ไม้ตามสมัยนิยมที่สามารถรับเข้ามาปลูกได้ในพื้นที่ด้วย ส่วนการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของพันธุ์ไม้เพื่อตนเองนั้น มีจำนวนชนิดที่น้อยกว่าการใช้เพื่อสภาพแวดล้อมประมาณเท่าตัว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญสองประการ กล่าวคือ การใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชเพื่อตนเองนั้น มีการเปลี่ยนแปลงน้อยหรือเป็นไปอย่างช้าๆ อาศัยประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งต้องมีกระบวนการที่ทำซ้ำๆ กัน และต้องมีความสอดคล้องกับสภาพของระบบนิเวศได้เป็นอย่างดี จนเกิดเป็นภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ทั้งในด้านอาหาร อาชีพ และการรักษาโรค ดังนั้นความมากน้อยของจำนวนชนิดพันธุ์จึงไม่สามารถบอกรายละเอียดได้ว่าปริมาณเท่าไหนถึงจะดีกว่ากัน ซึ่งน่าจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของชนิดพันธุ์ สภาพแวดล้อม และคนมากกว่า

ประการถัดมา คือหากให้ความสำคัญกับความมากน้อยของจำนวนชนิดพันธุ์ไม้ การใช้ประโยชน์เพื่อตนเองมีน้อยนั้น อาจเป็นไปได้ว่ามีภาวะการพึ่งพิงที่ลดน้อยลง เป็นผลเนื่องจากการพึ่งพิงประโยชน์จากภายนอกที่เพิ่มขึ้น ทั้งในด้านอาหาร อาชีพ และการรักษาโรค ส่วนการปรับปรุงสภาพแวดล้อมนั้นบางส่วนก็เป็นการนำเข้าพันธุ์ไม้จากภายนอกเข้ามา

สำหรับความสัมพันธ์ของพันธุ์ไม้กับสิ่งที

เหนือธรรมชาติมีจำนวนชนิดที่น้อยที่สุดนั้น มีความคล้ายคลึงกับการใช้ประโยชน์เพื่อตนเอง กล่าวคือ ต้องอาศัยระยะเวลาในการปรับตัวให้เข้ากัน ส่วนที่แตกต่างกันคือต้องอาศัยความเชื่อเพื่อเชื่อมโยงคนเข้าด้วยกัน โดยเลือกเอาพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมมาเป็นสัญลักษณ์ จำนวนชนิดพันธุ์ที่ใช้จึงมีไม่มากนัก แต่ก็มีส่วนสำคัญในการช่วยยึดเหนี่ยวผู้คนเข้าไว้ด้วยกัน ในสภาพแวดล้อมหนึ่งๆ

เมื่อพิจารณาเฉพาะในส่วนของวิสัยพันธุ์ไม้แล้วพบว่า ไม้ต้นและไม้ต้นขนาดเล็กอยู่ในสถานภาพที่น่าเป็นกังวลมากที่สุด เนื่องจากว่าชุมชนมอญมักอาศัยอยู่เกาะกลุ่มรวมกันจึงทำให้มีขนาดพื้นที่ค่อนข้างจำกัด และไม่สามารถเคลื่อนย้ายขยายพื้นที่ดังเช่นในอดีตได้อีกทั้งบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานมักประสบปัญหาสภาพน้ำท่วมในฤดูฝน การปลูกต้นไม้ส่วนใหญ่จึงนิยมปลูกต้นไม้ลงในกระถางเพื่อสะดวกต่อการเคลื่อนย้าย และยังสัมพันธ์กับความชำนาญในการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญอีกด้วย รวมทั้งการเจริญเติบโตของไม้ต้นต้องใช้ระยะเวลา ซึ่งหากต้นแก่ลดจำนวนลงไปเรื่อยๆ โดยไม่มีการปลูกต้นไม้ใหม่เพิ่มขึ้นทดแทน ไม้ต้นอาจต้องกลายเป็นของหายากไป โดยเฉพาะในส่วนที่สัมพันธ์กับอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งถ้าหากลดน้อยลงไป ย่อมกระทบไปถึงความสัมพันธ์ที่เคยมีอยู่ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่

สรุป

อารยธรรมมอญเกิดขึ้นจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิระวดี ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำแม่กลอง และลุ่มน้ำปิง มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก รวมทั้งบริเวณปากแม่น้ำที่มีระบบนิเวศแบบน้ำกร่อย มีพัฒนาการมานานนับพันปีและอาจถือได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์มอญที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศวิทยาแบบพื้นที่ชุ่มน้ำนั้นได้รับเอาอารยธรรมอินเดียและพุทธศาสนานำมาปรับใช้

รวมทั้งพัฒนาขึ้น จนผสานเข้ากับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนในแถบนี้ ถึงแม้ว่าชนชาติมอญในปัจจุบันจะไม่มีแผ่นดินเป็นของตนเอง แต่ก็ได้ผสมกลมกลืนจนเป็นเนื้อเดียวกันกับคนไทยซึ่งแทบจะแยกกันไม่ออกว่าใครเป็นคนมอญใครเป็นคนไทย อันเนื่องมาจากวัฒนธรรม วิถีการดำรงชีวิต ที่มีภูมิปัญญาและพัฒนาการขึ้นจากสภาพแวดล้อมของระบบนิเวศที่มีความคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นศาสนา ภาษา วรรณคดี อาหาร การแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม ดังนั้นการศึกษาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำโดยเฉพาะบริเวณที่ราบลุ่มน้ำในดินแดนเอเชียอาคเนย์ เพื่อทำความเข้าใจ เรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและรวดเร็วขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันเนื่องจากสาเหตุทางเศรษฐกิจ สังคมและธรรมชาติจึงควรหันมาให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของชาวมอญซึ่งเป็นกลุ่มประชากรพื้นฐานที่เคยมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของผู้คนในแถบนี้ อันเคยผ่านบทเรียนและประสบการณ์ในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงมานับแต่อดีตจนเกิดเป็นวัฒนธรรมต้นแบบของวัฒนธรรมไทยและสิ่งสำคัญอย่างยิ่งก็คือ ควรเปิดโอกาสให้วัฒนธรรมมอญได้มีการเปิดเผย แลกเปลี่ยน ปรับตัว เรียนรู้ที่จะวิวัฒน์ และปล่อยให้คลื่นไหลไปตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ซึ่งจะยังประโยชน์และมีคุณค่าต่อการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตร่วมกับความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งเอเชียอาคเนย์เพื่อความร่มเย็นของชีวิตและธรรมชาติอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- จิราภรณ์ คชเสนี. 2537. **หลักนิเวศวิทยา**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ฉวีวรรณ ควรแสวง. ม.ป.ป. **ปกิณกะพระประแดง**. สำนักพิมพ์มิตรสยาม, กรุงเทพฯ.
- เต็ม สมิตินันท์. 2544. **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย**.

ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

- ธิดา สาระยา. 2545. **ทวารวดี : ต้นประวัติศาสตร์ไทย**. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, กรุงเทพฯ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2547. มอญศึกษา. น. 11-21. ใน **ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ “เกร็ดอัญญา” มอญลุ่มน้ำแม่กลอง**. สำนักพิมพ์มติชน, กรุงเทพฯ
- บงกชรัตน์ เตชะไตรศักดิ์. 2541. **ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม**. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประพันธ์พงษ์ เทวคุปต์. ม.ป.ป. **เมืองนครเขื่อนขันธ์วิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายรามัญ**. ใน **เอกสารแจกในงานสงกรานต์พระประแดงสมุทรปราการ**. ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ พระประแดง, สมุทรปราการ.
- ปรานี วงษ์เทศ. 2536. **ประวัติศาสตร์ศาสตร์ท้องถิ่น** ลุ่มน้ำแม่กลอง: กรณีศึกษาชุมชนมอญบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ใน **ลุ่มน้ำแม่กลอง : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม**. บริษัท พิกเนศพรินด์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, กรุงเทพฯ.
- ยศ สันตสมบัติ. 2544. **ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2552. **เรือนไทย บ้านไทย**. เมืองโบราณ, กรุงเทพฯ.
- สามารถ บุตรแก้ว. ม.ป.ป. **สิ่งแวดล้อมกับวิถีชีวิตชาวมอญ**. แหล่งที่มา: <http://gotoknow.org/blog/myanmarenviroentment/15547>.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ม.ป.ป. **วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์มอญปากลัด**. ระบบข้อมูลวัฒนธรรม โครงการสื่อปฏิสัมพันธ์

- วัฒนธรรมของชาติตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในปีแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศไทย พ.ศ.2538 แหล่งที่มา: <http://kanchanapisek.or.th/kp8/culture/smp/tamnan1.html>.
- สำนักงานเทศบาลเมืองพระแสง. 2550. สงกรานต์พระประแดง. ใน เอกสารแจกในงานประเพณีสงกรานต์ 22-24 เมษายน 2550 สมุทรปราการ.
- สุจริตลักษณ์ ศีผดุง, วิจิตร เกิดวิศิษฐ์, อรรถจินดา ศีผดุง และสุเอ็ด คชเสนี. 2542. มอญ: บทบาทด้านสังคม วัฒนธรรมความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี ของกรุงรัตนโกสินทร์. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- สุภรณ์ โอเจริญ. 2527. ชาวมอญในประเทศไทย. วารสารเมืองโบราณ 10(3) : 14-22 2541. มอญในเมืองไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.
- อมรา พงศาพิชญ์. 2544. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- Guilon, E. 1999. *The Mons : A Civilization of Southeast Asia*. Siam Society under Royal Patronage, Bangkok.
-